

RPW/19694/2026 P
Data: 2026-03-02

STOWARZYSZENIE POLSKI INSTYTUT PRAW GŁUCHYCH

Warszawa, dn. 2.03.2026 r.

KANCELARIA PREZYDENTA RP Kancelaria Główna WPŁYNEŁO
2026 -03- 02
Ilość zał.Symbol jednostki

Szanowny Pan
Dr Karol Nawrocki
Prezydent RP
Gabinet Prezydenta RP
ul. Wiejska 10
00-902 Warszawa

Szanowny Pan
Paweł Szefernaker
Sekretarz Stanu
Szef Gabinetu Prezydenta RP
Gabinet Prezydenta RP
ul. Wiejska 10
00-902 Warszawa

Przedmiot petycji – Wniosek o zainicjowanie procedury zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., mającej na celu konstytucjonalizację statusu Polskiego Języka Migowego (PJM) poprzez nadanie mu rangi konstytucyjnej gwarancji urzędowej oraz włączenie go do katalogu chronionych elementów narodowego dziedzictwa kulturowego.

PETYCJA

w przedmiocie podjęcia inicjatywy w zakresie zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez konstytucjonalizację statusu Polskiego Języka Migowego (PJM)

Szanowny Panie Prezydencie,

Szanowny Panie Ministrze,

I. WSTĘP

Działając w interesie publicznym, kierując się dbałością o spójność aksjologiczną systemu prawa oraz dążąc do urzeczywistnienia zasady godności człowieka (art. 30 Konstytucji RP) i zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP), niniejszym przedkładamy postulat dokonania nowelizacji ustawy zasadniczej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Przedmiotem niniejszej petycji jest postulat uzupełnienia rozdziału I Konstytucji RP o normę konstytucyjną o charakterze ustrojowym, która nada Polskiemu Językowi Migowemu status języka urzędowego społeczności Głuchych oraz obejmie go szczególną ochroną państwa.

Postulat ten zmierza do urzeczywistnienia konstytucyjnej zasady ochrony mniejszości oraz zachowania dziedzictwa narodowego w jego pełnym, pluralistycznym wymiarze.

Ustanowienie rangi ustrojowej dla Polskiego Języka Migowego pozwoli na definitywne przejście od medyczno-socjalnego modelu postrzegania głuchoty ku modelowi obywatelskiemu, w którym prawo do własnego, naturalnego języka stanowi niezbywalny atrybut godności jednostki oraz warunek konieczny pełnej partycypacji w życiu demokratycznego państwa.

Proponujemy wprowadzenie do tekstu Konstytucji art. 27 ust. 2 o następującej treści:

„Polski Język Migowy jest językiem urzędowym społeczności Głuchych.

Rzeczpospolita Polska chroni polski język migowy jako element narodowego dziedzictwa kulturowego oraz gwarantuje prawo do swobodnego posługiwania się nim w sferze publicznej i w kontaktach z organami władzy państwowej.”

Wprowadzenie powyższego zapisu stanowi niezbędne dopełnienie zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2) oraz zasady sprawiedliwości społecznej.

Proponowana norma ma charakter dwupłaszczyznowy: z jednej strony konstytuuje zbiorowe prawo mniejszości językowo-kulturowej do zachowania własnej tożsamości, z drugiej zaś nakłada na państwo pozytywny obowiązek gwarancyjny. Uznanie Polskiego Języka Migowego za język urzędowy w konkretnym zastosowaniu dla społeczności Głuchych nie narusza nadrzędnej roli języka polskiego, lecz stanowi rzeczywistą realizację zasady dostępności i otwartości organów władzy publicznej dla wszystkich obywateli.

Jest to wyrazem nowoczesnego rozumienia suwerenności narodu jako wspólnoty wszystkich obywateli, niezależnie od ich modalności komunikacyjnej. Tak sformułowana norma konstytucyjna stanie się fundamentem dla nowej generacji ustawodawstwa, które przestanie postrzegać Głuchych przez pryzmat dysfunkcji, a zacznie traktować ich jako pełnoprawnych partycypantów życia publicznego, dysponujących własnym, chronionym dziedzictwem lingwistycznym.

II. UZASADNIENIE

1. Paradygmat mniejszości językowo-kulturowej w ujęciu konstytucyjnym

Współczesna nauka prawa konstytucyjnego oraz doktryna praw człowieka ewoluują w stronę uznania pełnej podmiotowości grup posługujących się naturalnymi językami migowymi, odchodząc definitywnie od postrzegania tej społeczności przez pryzmat dysfunkcji medycznej (tzw. model medyczny niepełnosprawności) na rzecz uznania ich za autonomiczną mniejszość językowo-kulturową (model społeczno-tożsamościowy).

W perspektywie konstytucyjnoprawnej, Polski Język Migowy (PJM) nie jest jedynie narzędziem pomocniczym czy wizualną protezą języka polskiego fonicznego, lecz suwerennym, naturalnym systemem wizualno-przestrzennym. PJM posiada własną, unikalną składnię, gramatykę oraz semantykę, które rozwinęły się niezależnie od ewolucji języka polskiego mówionego, co czyni go autonomicznym kodem kulturowym.

Status ten znajduje silne oparcie w postanowieniach „Brukselskiej Deklaracji Języka Migowego w Unii Europejskiej 2010”, która jednoznacznie definiuje osoby głuche jako użytkowników rodzimych/rdzennych narodowych języków migowych, tworzących społeczności o statusie mniejszościowym, w pełni ekwiwalentnym wobec mniejszości etnicznych i narodowych.

Konstytucjonalizacja PJM jest zatem wyrazem uznania przez Państwo Polskie, że prawo do języka naturalnego jest immanentnie związane z godnością człowieka oraz prawem do swobodnego kształtowania własnej tożsamości.

W świetle art. 30 Konstytucji RP, ochrona języka migowego staje się obowiązkiem władzy publicznej w zakresie zabezpieczenia integralności kulturowej obywateli Głuchych, którzy stanowią trwałą i historycznie ukształtowaną wspólnotę językową wewnątrz narodu polskiego.

2. Niewystarczalność ochrony na poziomie ustawowym i potrzeba sanacji ustrojowej

Aktualny status prawny Polskiego Języka Migowego, oparty na przepisach ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, z perspektywy dogmatyki prawa konstytucyjnego wykazuje głęboki niedostatek w zakresie gwarancyjnym. Ranga ustawowa tego aktu, w połączeniu z jego instrumentalnym i pomocniczym charakterem, okazuje się niewystarczająca do przełamania utrwalonych barier systemowych w kluczowych obszarach aktywności państwa, takich jak wymiar sprawiedliwości, system ochrony zdrowia czy edukacja narodowa.

Brak wyraźnego umocowania PJM w tekście ustawy zasadniczej skutkuje wadliwą interpretacją praw osób Głuchych przez organy administracji publicznej.

Prawo do komunikacji w języku naturalnym jest obecnie redukowane do poziomu „uprawnienia socjalnego” o charakterze techniczno-organizacyjnym, co sytuuje je w sferze uznaniowości urzędniczej, a nie w kategorii fundamentalnych, podmiotowych praw obywatelskich wynikających z przyrodzonej i niezbywalnej godności jednostki (art. 30 Konstytucji RP).

Konstytucjonalizacja statusu PJM dokona niezbędnego przesunięcia paradygmatu: z poziomu ustawowych „ułatwień” i „usług asystencyjnych” na poziom niezbywalnych gwarancji konstytucyjnych. Nadanie PJM rangi urzędowej wewnątrz społeczności Głuchych stworzy trwałą kotwicę aksjologiczną, która uniemożliwi ustawodawcy zwykłego swobodne ograniczanie dostępu do tłumacza czy edukacji w języku migowym pod pretekstem trudności budżetowych.

Jedynie ranga konstytucyjna zapewni skuteczne narzędzie w procesie kontroli hierarchicznej zgodności norm (tzw. kontrola konstytucyjności prawa), pozwalając na eliminację przepisów niższego rzędu, które w sposób fasadowy lub niepełny realizują prawo do swobody wypowiedzi i tożsamości kulturowej obywateli głuchych.

3. Implementacja standardów międzynarodowych i unifikacja porządku prawnego

Nadanie Polskiemu Językowi Migowemu statusu języka urzędowego o randze konstytucyjnej stanowiłoby zwieńczenie procesu pełnej i rzetelnej implementacji kluczowych aktów prawa międzynarodowego do krajowego porządku ustrojowego.

W świetle art. 9 Konstytucji RP, Rzeczpospolita Polska ma obowiązek przestrzegania wiążącego ją prawa międzynarodowego, co w kontekście praw mniejszości językowych i osób z niepełnosprawnościami wymaga nadania im gwarancji o najwyższej mocy prawnej.

Konstytucjonalizacja PJM jest niezbędnym krokiem w procesie urzeczywistniania standardów wyznaczonych przez:

- **Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (1966):** w zakresie ochrony praw osób należących do mniejszości etnicznych, religijnych lub językowych do posługiwania się własnym językiem (art. 27 Paktu). Brak ochrony konstytucyjnej PJM osłabia realną skuteczność tej normy w polskim systemie prawnym.
- **Europejską Kartę Języków Regionalnych lub Mniejszościowych (1992):** która choć wprost odnosi się do języków terytorialnych, to w swej aksjologii nakłada na państwa sygnatariuszy obowiązek ochrony i promowania bogactwa kulturowego, którego immanentną częścią są naturalne języki migowe jako języki mniejszości nieterytorialnych.
- **Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (2006):** ratyfikowaną przez Prezydenta RP w dniu 6 września 2012 r. Konwencja ta w art. 21 nakłada na Państwa-Strony kategoriyczny obowiązek uznawania i popierania korzystania z języków migowych. Podniesienie statusu PJM do rangi konstytucyjnej stanowi najwyższą formę realizacji tego zobowiązania, przenosząc je z płaszczyzny deklaratywnej na płaszczyznę bezwzględnie wiążącej normy ustrojowej.

- **Rezolucję Zgromadzenia Ogólnego ONZ (2017):** ustanawiającą Międzynarodowy Dzień Języków Migowych (A/C.3/72/L.36/Rev.1), która podkreśla, że wczesny dostęp do języka migowego oraz usług w tym języku, w tym edukacji wysokiej jakości, ma kluczowe znaczenie dla rozwoju jednostki i jest niezbędny do realizacji praw człowieka.

Wprowadzenie proponowanej nowelizacji pozwoli na definitywne usunięcie sprzeczności pomiędzy progresywnymi standardami międzynarodowymi a anachronicznym modelem krajowym, opartym jedynie na ustawodawstwie zwykłym.

Jest to akt konieczny dla zachowania autorytetu Rzeczypospolitej Polskiej jako państwa w pełni realizującego zobowiązania podjęte na forum ONZ i Rady Europy.

4. Komparatystyka konstytucyjna – ewolucja standardów światowych a polski porządek ustrojowy

Analiza porównawcza współczesnych systemów konstytucyjnych wskazuje na wyraźną i utrwaloną tendencję do nadawania językom migowym rangi ustrojowej.

Polska, dokonując postulowanej nowelizacji, włączy się w nurt państw o najwyższych standardach ochrony praw mniejszości językowo-kulturowych, które w drodze suwerennej decyzji ustrojodawcy uznały języki migowe za integralny element konstytucyjnego porządku prawnego.

Konstytucjonalizacja języka migowego w innych systemach prawnych służy nie tylko symbolicznej inkluzji, ale przede wszystkim kreowaniu twardych gwarancji procesowych i administracyjnych.

Do grupy państw, które wdrożyły ten standard do swoich ustaw zasadniczych, należą:

1. **Finlandia (1995 r.)** – jako światowy pionier, wprowadziła ochronę praw językowych osób posługujących się językiem migowym bezpośrednio do tekstu konstytucji.
2. **Uganda (1995 r.)** – konstytucyjnie usankcjonowała obowiązek państwa w zakresie promocji rozwoju języka migowego.
3. **Republika Południowej Afryki (1996 r.)** – w procesie demokratycznej transformacji uznała język migowy za kluczowe narzędzie budowania inkluzywnego społeczeństwa.
4. **Portugalia (1997 r.)** – nałożyła na państwo konstytucyjny obowiązek ochrony i promocji portugalskiego języka migowego jako wyrazu tożsamości kulturowej.
5. **Wenezuela (1999r.)** – zagwarantowała prawo do swobodnego używania języka migowego w sferze oficjalnej i publicznej.
6. **Austria (2005 r.)** – dokonała nowelizacji konstytucji federalnej, uznając austriacki język migowy za samodzielny i pełnoprawny język.
7. **Nowa Zelandia (2006 r.)** – nadała językowi migowemu status języka urzędowego (Official Language), zrównując go w prawach z językiem angielskim i maoryskim.
8. **Ekwador (2008 r.)** – wprowadził konstytucyjne gwarancje ochrony tożsamości kulturowej społeczności Głuchych.
9. **Kenia (2010 r.)** – na szczeblu konstytucyjnym zobowiązała państwo do rozwoju i popularyzacji języka migowego.
10. **Zimbabwe (2010 r.)** – wymieniła język migowy w katalogu języków urzędowych państwa.
11. **Węgry (2011 r.)** – w nowej ustawie zasadniczej ujęła ochronę języka migowego jako elementu ochrony dziedzictwa narodowego.

12. Fidżi (2013 r.) – zapewniła konstytucyjny dostęp do informacji publicznej w języku migowym.

13. Nepal (2017 r.) – zagwarantował ochronę praw językowych mniejszości głuchych jako fundamentu wielokulturowości państwa.

14. Słowenia (2021 r.) – dokonała historycznej nowelizacji, wpisując słoweński język migowy do konstytucji jako pełnoprawny język urzędowy społeczności Głuchych.

Powyższe przykłady dowodzą, że konstytucjonalizacja Polskiego Języka Migowego nie jest postulatem odosobnionym, lecz wpisuje się w globalny proces demokratyzacji systemów prawnych. Pozostawienie PJM jedynie na poziomie regulacji ustawowej sytuuje Polskę poza nawiasem progresywnych demokracji konstytucyjnych, które dostrzegły, iż pełna równość obywateli głuchych wymaga najwyższego stopnia ochrony normatywnej.

5. Skutki ustrojowe i mechanizm horyzontalnego oddziaływania normy konstytucyjnej

Konstytucjonalizacja Polskiego Języka Migowego (PJM) poprzez nadanie mu statusu „języka urzędowego społeczności Głuchych” wywoła wielopłaszczyznowy efekt horyzontalny, wymuszając głęboką i spójną rekonstrukcję całego systemu legislacyjnego Rzeczypospolitej. Wprowadzenie tej normy do Rozdziału I Konstytucji RP sprawi, że ochrona PJM przestanie być jedynie domeną fakultatywnej polityki socjalnej państwa, a stanie się bezwzględnie wiążącą dyrektywą interpretacyjną dla wszystkich organów władzy publicznej oraz podmiotów wykonujących zadania publiczne.

Z perspektywy teorii prawa, nadanie PJM rangi konstytucyjnej wykreuje mechanizm bezpośredniego stosowania ustawy zasadniczej (art. 8 ust. 2 Konstytucji RP).

Oznacza to, że obywatele Głusi zyskają prawo do powoływania się bezpośrednio na normę konstytucyjną w sporach z organami administracji, co zrodzi po stronie państwa konkretne obowiązki gwarancyjne:

- **W obszarze wymiaru sprawiedliwości:** Nowelizacja wymusi systemową modyfikację procedur cywilnych, karnych i administracyjnych (m.in. Kodeksu Postępowania Cywilnego i Kodeksu Postępowania Karnego). Posługiwanie się PJM w toku czynności procesowych przestanie być traktowane jako pomocnicza „usługa biegłego tłumacz”, a stanie się realizacją konstytucyjnego prawa do sądu oraz prawa do rzetelnego procesu w języku naturalnym strony.
- **W sferze stosunków pracy i gospodarki:** Zmiana statusu PJM na język urzędowy zrodzi po stronie pracodawców publicznych i prywatnych (w ramach Kodeksu Pracy) obowiązek zapewnienia racjonalnych usprawnień komunikacyjnych.
Norma ta będzie oddziaływać horyzontalnie również na podmioty prywatne, nakładając na nie standardy dostępności cyfrowej i informacyjnej.
- **W sferze informacyjnej i medialnej:** Nowelizacja ustawy o radiofonii i telewizji przejdzie z modelu „limitów ilościowych” napisy/tłumacz w stronę pełnej, konstytucyjnie gwarantowanej inkluzywności przekazu, uznając dostęp do informacji w PJM za element wolności słowa (art. 54 Konstytucji RP).
- **W systemie edukacji i nauki:** Konstytucyjny zapis o ochronie PJM jako elementu narodowego dziedzictwa kulturowego wymusi redefinicję modelu kształcenia osób Głuchych. PJM zyska status pełnoprawnego języka wykładowego, co umożliwi zachowanie ciągłości kulturowej mniejszości i realne wyrównanie szans edukacyjnych.

Konkludując, wprowadzenie proponowanej normy do Konstytucji RP ustanowi wiążący wzorzec kontroli hierarchicznej, obligujący do usunięcia z porządku prawnego wszelkich przepisów ustawowych, które w sposób dyskryminacyjny ograniczają prawo do posługiwania się Polskim Językiem Migowym.

Nowa zasada ustrojowa stanie się bezpośrednim instrumentem sanacji systemu prawnego, wymuszając pełną korelację aktów niższego rzędu z konstytucyjną gwarancją ochrony tożsamości językowo-kulturowej społeczności Głuchych.

III. PODSUMOWANIE

Reasumując, konstytucjonalizacja Polskiego Języka Migowego jest postulatem w pełni dojrzałym, znajdującym silne oparcie w fundamentalnej zasadzie sprawiedliwości społecznej oraz w ewolucji międzynarodowych standardów ochrony praw mniejszości językowo-kulturowych. Niniejsza inicjatywa nie stanowi jedynie zmiany o charakterze symbolicznym czy deklaratywnym, lecz jest niezbędnym instrumentem naprawy ustroju państwa w obszarze rzeczywistej inkluzywności oraz ochrony praw podstawowych.

Przeniesienie ochrony Polskiego Języka Migowego na poziom ustawy zasadniczej pozwoli na ostateczne odejście od medycznego postrzegania głuchoty na rzecz uznania podmiotowości kulturowej obywateli, co stanowi warunek konieczny dla pełnej realizacji zasady równości wszystkich wobec prawa.

Uznanie Polskiego Języka Migowego za język urzędowy w konkretnym zastosowaniu dla społeczności Głuchych nie narusza nadrzędnej roli języka polskiego, lecz stanowi rzeczywistą realizację zasady dostępności i otwartości organów władzy publicznej dla wszystkich obywateli. Wprowadzenie proponowanego zapisu do Rozdziału I Konstytucji RP stworzy trwały fundament aksjologiczny, który zobliguje ustawodawcę zwykłego do ujednolicenia i uszczelnienia systemu prawnego, eliminując dotychczasową fasadowość rozwiązań ustawowych. Jest to akt niezbędny dla zapewnienia obywatelom Głuchym pełnej partycypacji w życiu publicznym, demokratycznym oraz społecznym, zgodnie z duchem współczesnego konstytucjonalizmu.

Mając na względzie powyższe argumenty, wnosimy o podjęcie stosownych kroków w ramach przysługujących Państwu kompetencji władczych, aby Polski Język Migowy stał się trwałym elementem aksjologii Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ufamy, że uznanie statusu tego języka na najwyższym szczeblu hierarchii źródeł prawa stanie się wyrazem nowoczesnego patriotyzmu, szacunku dla różnorodności oraz najwyższej dbałości o godność każdego obywatela Rzeczypospolitej.

Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Projektodawca oświadcza, iż przyjęcie proponowanych zmian nie spowoduje stanu niezgodności prawa krajowego z prawem wspólnotowym.

Wyrażamy zgodę na ujawnienie na stronie internetowej podmiotu rozpatrującego petycję lub urzędu go obsługującego danych osobowych podmiotu wnoszącego petycję.

Upzejmie prosimy o pozytywne rozpatrzenie nin. petycji.

Z wyrazami szacunku,

 Stanisław Porowski

Prezes Zarządu

 mgr inż. Mariusz Nowak

Sekretarz Zarządu